

PERIÓDICH DESENAL, ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any II

Barcelona 30 d' Setembre de 1881

Núm. 45

PREUS DE SUSCRIPCIÓ					Se publica 'ls dias 10, 20 y 30 de cada mes	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR		
ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	ANY		SEMESTRE		
Espanya	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	DIRECTOR-PROPIETARI CARLOS SANPONS Y CARBÓ UNIO, 28 BARCELONA	Cuba y Puerto-Rico	5 pesos forts	3 pesos forts
Països de l' Unió Postal . . .	76 »	40 »	»	»		Filipinas, Méjich y Riu de la Plata. . .	6 » »	3'50 » »
No 's servirà cap suscripció que no 's pagui per endavant						Y en los altres països, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

SUMARI

TEXT — CRÓNICA GENERAL, per Ramon E. Bassegoda. = NOSTRES GRABATS, per Eduart Tamaro. = LA DESCONSOLADA (continuació), novela de Benjamin Barbé. Traducció de Narcís Oller. = LA PORTADA DE RIPOLL (poesia), per Francesch Ubach y Vinyeta. = LAS «LANSGEMEINDEN» DE LA SUISSA, per V. Almirall. = LO CANT DEL ROSSINYOL (poesia), per Joseph Maria Valls y Vicens. = LA REAL JUNTA DE COMERS DE CATALUNYA, per P. Company Fages. = NO 'M DIGUEU LO SEU NOM, per Francesch Fayos.

GRABATS — D. FRANCISCO SANS. = EPISODI DE LA BATALLA DE TETUAN. = PORTA MAJOR DE LA IGLESIA DE SANTA MARÍA DE RIPOLL. = ALARBS DEL DESERT.

CRÓNICA GENERAL

ORDINARIAS ó no, Barcelona acaba de celebrar sas festes de la Mercé, habent afluït ab aquest motiu á nostra ciutat gran número de forasters, que en alegres comitivas se 'ls ha vist aquests dias discorre per carrers y plassas.

Si aquestas festes nos haguessen de donar la mida de la riquesa de Barcelona, fora hora ja de que ab llàgrimas als ulls ploressen la próxima ruina de nostra ciutat, com Jeremias davant de la ciutat sagrada; de tal manera han degenerat aquelles aparatosas firas y festes que tan brillantment sapigué portar á cap lo senyor Rius y Tauler alguns anys ha; feta excepció de la iluminació ab llum eléctrica d' una gran part de la Rambla, que, en honor de la vritat, representa ja un progrés de tot punt indiscutible sobre aquella iluminació à giorno, vulgo xin-xetas d' oli ab gotets coberts de paper de color, que presenciarem lo any primer d' aquestas festes, en lo demás habem tornat molt á ménos.

FRANCISCO SANS

DIRECTOR DEL MUSEU NACIONAL DE PINTURA Y ESCULTURA

† en Madrid lo 5 del últim mes de Maig

Y encare en quant á la llum eléctrica, aquesta ha tingut á be fernes més de quatre rebequeries que han pogut, pot ser, fer suar d' angunia á la Societat Espanyola de Electricitat.

¿Pero qué hi fa? Ab festes bonas ó dolentas, ordinarias ó extraordinarias, los forasters acudeixen á Barcelona, perque al cap y al fi «sone ó no sone Barcelona es bona». Se diria que aprofitan lo més futil pretext pera venir á visitarnos, com aprofita l' enamorat la més petita ocasió per' anar á veure la seva estimada. Perque Barcelona atrau indubtablement y te medis pera tots los caràcters y per totas las posicions pera guanyarse las voluntats y ferse seus los cors dels que acuden á visitarla.

De tot aixó ningú n' ha de deduir ni molt ménos que las festes d'enguany hagin sigut de lo pitjor que podia desitjarse; pitjors haurian pogut ser, y en cambi s' ha de fer al encarregat d' organisarlas la justicia de fer constar que ha fet tot lo que habia promés. Y ab tot y aixó mereixen citarse la gran cascata giratoria iluminada ab llum eléctrica, construïda per l' inteligentíssim industrial senyor Escuder, que produhia un efecte grandios; los concerts donats per las societats corals Euterpenses ab una massa coral de vuyt cents individus, que dirigia lo senyor Rodoreda; y la iluminació eléctrica de la Rambla que en l' últim dia de las festes produí tot l' efecte desitjat, gracias á haberse corretjit los petits defectes de la instalació que no 's pogueren evitar en los dias anteriors.

Las festes extraordinarias no 's celebrarán sino cada quatre anys; se las podria anomenar festes de traspás, pero á diferencia dels anys del mateix nom, lluny de prometrems tota mena de desgracias, la seva aparició s' ha de caracterisar per un doll de felicitat y d' abundancia que han

de convertir a nostra ciutat per espai de vuyt dias en una ciutat encantada.

* *

Ni per omisió ni per mala voluntat hem deixat de parlar a nostres lectors de la solemne cerimonia que tingué lloch en lo saló de Cent, a fi de colocar en la galeria de catalans il·lustres los retratos del eminent patrici Joan de Fivaller y del erudit y elegant escriptor don Pau Piferrer.

Aquest acte, que en honor de la veritat, constitueix tots los anys potser la part més seria de nostras festas, ha de mereixer lloch apart en nostre article, per mes que may haje sollicitat molt vivament l'atenció de nostre públich, y molt ménos de la gent forastera, per la qui en aquestos dias es menjar més suculent las muixingangs del drach y la patum que van corrent pels carrers, quan no, y lo que es molt pitxor, las salvatjes emocions que 's despertan en lo redondel de la plassa de Toros.

La figura d'en Joan de Fivaller es suficientment coneguda de tots nostres lectors, lo qual ja es fer gran honor a sa il·lustració, quan per vergonya dels catalans, son nom es casi desconegut d'un gran número d'ells. Era un patrici enter en tota l'extensió de la paraula, no al estil parlatxi qu'avuy está de moda. Segon canceller en lo reynat del rey Ferrán d'Antequera, tingué qu'assumir las funcions del canceller en Cap, en una de las circumstancies més difícils perque atravessá aquell reynat; se tractava d'un impost que la ciutat havia imposat, segons uns a la carn y segons altres al peix, del qual pretenia eximirse 'l mateix rey, com si no fos lo primer dels ciutadans a qui las lleys obligan; no poguent la ciutat tolerar semblant imposició, enviá a en Joan de Fivaller pera que fes present al Rey, que la magestat de son cárrech era lo primer que l'obligaba al pago del impost, ja que si ell reynava en Catalunya era després d'haber jurat cumplir y acatar las lleys, previlegis, usos y costums de nostra terra. La manera com en Fivaller cumplí sa missió, constitueix una de las páginas més brillants de la historia de nostra terra, y a ella 's deu d'una manera molt principal, encara que no exclusiva, 'l que son nom haje passat a la posteritat; baste dir que després de l'entrevista gens amigable, encara que molt respetuosa per part del canceller, que tingué lloch entre aquest y Ferrán d'Antequera, acabá 'l Rey cedint per complert a las pretensions del poble de Barcelona, resignantse a pagar com l'últim de sos vassalls lo célebre vectigal de la cana. De tal manera sabia Catalunya defensar sas llibertats, en aquells temps qu'entran de dret en la classe dels ominosos, segons la classificació d'un esperit fort.

Don Pau Piferrer era un literat de mérits reconegudíssims; excelent crítich, coneixedor com pochs de la llengua castellana y artista de primer ordre, formá part d'aquella brillantíssima pléyade d'escriptors de nostra terra que ab tot y escriure en llengua castellana se feren apreciar ben prompte dels literats de Castella, que distingiren a tan escullit aplech ab la denominació d'escola catalana, per lo sello especial que tots ells sapigueren imprimir en sas obras.

Los retratos inaugurats foren encarregats: lo d'en Joan de Fivaller al acreditadíssim artista don Ramon Padró, y 'l de don Pau Piferrer al reputat pintor senyor Miravent. Son duas obras acabadas, ben dignas de la fama que en lo mon artístich se tenen conquistada dits senyors.

Digne *pendant* d'aquestas obras lo constitueixen las biografias de dits senyors, encarregadas per la Corporació Municipal als senyors don Manel Angelon y don Marian Aguiló, y esperem ab desitx lo dia de la seva publicació, com a travalls de molta importancia y de molt interés pera 'l coneixement de duas figuras tan interessantas, l'una baix lo punt de vista de l'istoria com l'altre baix lo punt de vista literari.

* *

Lo Congrès d'Americanistas s'ha reunit ja en Madrid. Si es cert que pera lograrho tingueren que salvar se no pocas dificultats, devem estar reconegudíssims als qui trevallaren en tal sentit, perque a la fi s'ha inaugurat lo Congrès, y lo que es més, s'ha inaugurat d'una manera brillantíssima. Presideix tan escullida reunió 'l Ministre de Foment, y en sa ausencia 'l duch de Veragua, lo més prop descendent del immortal Colon.

A la vegada que 'l Congrès Internacional d'Americanistas s'ha inaugurat també una Exposició d'Antiguitats Americanas que promet ser molt important, ab tot y que sa complerta instal·lació estiga encara algun tant atrassada; de totas maneres se poden ja contemplar en aquesta exposició, que ocupa alguns departaments de Ministeri d'Ultramar, un atlas geogràfic del sigle XVI, lo *Códice Troano*, manuscrit mejicá primitiu, alguns ídols peruans, molts d'ells enviats per lo marquès de Sant Carlos y un per lo compte de Guaquí, que es l'

ídol que tanta discussió mogué en lo darrer Congrès de Bruselas, un búcaro del sigle XVI, enviat pel duch de Veragua, momias, códices y manuscrits a qual més interessants. A més, la Real Armeria hi enviará l'espasa usada per Francisco Pizarro, lo Museu d'Artilleria l'estandart de Cortés, y 'l Museu Arqueològich vuyt cents peruans, fòssils y objectes prehistòrichs, armas de l'edat de pedra y molts altres objectes curiosíssims

RAMON E. BASSEGODA.

NOSTRES GRABATS

FRANCISCO SANS

La repentina mort d'en Francisco Sans y Cabot, ocorreguda a Madrid en la tarde del 5 del últim mes de Maig, omplí de dol a tots los espanyols artistas, y no es fácil que 's borre tan penosa impressió de sa memoria.

Nascut Sans a Barcelona als 9 de Abril de 1828, demostrá, desde molt noy, disposicions espontànies pera la pintura, é ingressat en lo col·legi de Carreras, llegim en una de las molts noticias biogràfics últimament publicadas, que avans sapigué dibuixar que escriurer.

En 1840, passá ab sos dos germans a un col·legi de Paris, ahont permanesqué algun temps. De retorn a Barcelona, cursá en l'escola de Bellas-Arts desde 1850 a 1855, baix la direcció del profesor D. Lluís Rigalt y demés no ménos distingits mestres de dita Escola, é ingressá poch després en l'obrador del celebrat pintor M. Tony de Bergue.

Passá, donadas ja algunas mostres de son talent y particulars dots, a Paris, ingresant en l'obrador del famós pintor M. Tomás Couture, y conseguidas las simpatias de aquest entés pintor, presentá Sans algunas de sas últimas obras al judici públich.

Los quadros «Llibertat é independència», «Promoteo», «Los naufrags de Trafalgar», «Gravina», «La Fortuna y la Casualitat, repartint sos dons per la terra» y altres, reportaren a Sans molts premis y aplaudiments.

Pintá ademés Sans molts retratos y quadros petits, dedicantse així mateix a la pintura decorativa, ahont desplegó molta habilitat, pintant, entre altres cosas, part de la cúpula de l'iglesia de Sant Tomás, los sostres de la platea y saló de descans del teatre de Apolo, y la gran escala y saló del palau del Duch de Santoña, tot en Madrid; y últimament lo gran saló del restaurat alcassar de Toledo.

De incansable activitat, anomenat en 1873 director del Museo nacional de pintura y escultura, cárrech que desempeñá fins a sa mort, sens abandonar los diferents géneros de pintura que cultivaba, organissá y possá en lo millor estat dit Museo, en l'actualitat l'admiració de propis y estranys.

Formá part també de l'Academia de San Fernando, llegint a son ingrés l'elogi de Fortuny; y l'exposició de molts altres honors, títols y mérits seus, fora aqui tan llarga, que cal respectar la tasca d'aquell que algun dia siga son especial y complert biógrafa.

Entre nosaltres, ademés de molts quadros remesos a sos amichs, figura ventatjosament lo que pintá pera la Diputació Provincial de Barcelona, avuy en lo gran saló de San Jordi, que representa «Lo general Prim, seguit dels voluntaris catalans en la pressa del campament de Tetuan.» Si en las principals obras de Sans brillan las bonas disposicions de la composició, no coneixia ménos las delicadas exigencias del colorit y acreditá son expert dibuix y segura intuició artística, en son acert com a retratista que ha deixat patent en diferents y multiplicadas obras.

Conservant sempre Sans un preferent amor a Catalunya, procurá ab afany que figuressen en lo Museo nacional, obras dels pintors catalans; y amich de ohir las justas observacions de la crítica y de protegir lo mérit dels que comensaban la difícil carrera de l'art, ha mort, si be sens fills, estimat de sa familia y de tots cuants ab ell se relacionaren, deixant un vuyt molt lamentable en la serie de pintors espanyols de nostres dias, en los que tants han desaparegut joves encara y en la sahó en que podia esperarse d'ells obras capdals y d'inmensible gloria.

EPISSODI DE LA BATALLA DE TETUAN

Com a preciada mostra de l'estil pictòric de don Francisco Sans, la IL·LUSTRACIÓ CATALANA se complau en reproduhir son excelent quadro, existent en lo palau de la Diputació Provincial de Barcelona, que representa un epissodi de la batalla de Tetuan.

En la gloriosa campanya d'Àfrica, en lo Marroch en 1859 y 1860, l'exèrcit espanyol, a las ordres del Capitá General D. Enrich O'Donnell, compte de Lucena y després duch de Tetuan, dominá prest per sa valentia y poderosa táctica aquellas tribus africanas superbas y decididas a combatrer pera la defensa de son territori;

y entre los diferents y distingits generals, cridá sobre d'ell l'atenció, fins dels marroquis, per sa imponderable intrepidesa, nostre paísá é il·lustre fill de Reus, lo llavors Tinent General D. Joan Prim, compte de Reus, y després Capitá general y marquès dels Castillejos, puig a ell fou especialment degut que quedés expedita presa de Tetuan.

Enérgica la defensa dels marroquis, oposantse a la rendició de Tetuan, l'embestida del general Prim al frente d'un cos d'exèrcit y seguit immediatament pel batalló de voluntaris catalans, decidí l'acció; puig llevantse intrèpidament Prim per una tronera de las baterias enemigas, sembrá la més complerta confusió entre sos defensors, son coratge enardí l'exèrcit, y desde aquell moment s'alsá lo crit de victoria.

Sens rebuscats efectes lo quadro de Sans traslada be aquells moments crítichs que decidiren l'acció, l'héroe de la mateixa destaca naturalment sens tenir forçada sa posa ni descuidat cap detall; y animat vigorosament lo grupo de primer terme en lo que destacan los marroquis y un jove y decidit voluntari catalá ab sa vermella barretina; en lo segon y tercer terme las figuras de l'ajudant del general Prim, d'alguns soldats que de prop lo segueixen y del abanderat que ondeja l'espanyola enseña, son figuras ben presentadas y d'excelent efecte de conjunt; aixis com están ben tractats alguns accessoris del lloch del combat, com son la pessa de campanya ab macisa curenya y rodatge de pedra y altres que es fácil descubrir.

Lo colorit d'aquest quadro es també armònic y recomenable, essent estudiadas detingudament las gradacions necessarias per rahó dels trajos y accidentació del terreno, essent ben graduada la transició, envers los plans superiors en los que la fumareda de la pólvora se desvanex per perdre en la boyrosa atmósfera.

Aixis pintaba Sans enllasant lo naturalisme ab los ben estudiats efectes pictòrichs, donant suavitat al total é imprimint vigorosa entonació y carácter sens exagerarlo, a las obras que surtian de son celebrat pinzell. La excelent reproducció que presentem ha sigut dibuixada per D. Joseph Planella y Rodriguez y grabada por lo Sr. P. Perez Martinez.

PORTA MAJOR DE L'IGLESIA DE SANTA MARIA DE RIPOLL

Concebut en lo sigle XI lo projecte de l'iglesia y gran portada de Sta. María de Ripoll, per son Abat Oliva, es en extrem curiosa y exemplar, lo més esplendent y magestuós de l'art romànic en Catalunya. Resumint sa acabada descripció, don Joseph Maria Pellicer en sa magnífica «Reseña histórica de Sta. María de Ripoll,» diu: que la repetida fatxada de quatre metres d'alsaria se divideix en set compartiments ó seccions, compresos los relleus laterals y externs.

Las set seccions poden titularse en aquesta forma: 1.ª lo Cel y lo pervindre de l'Iglesia.—2.ª la Visió beatífica.—3.ª Moisés, Elias y Salomó.—4.ª Jesús y Rafidín.—5.ª Salmos CL y CXVI.—6.ª las passions y la rahó.—Y 7.ª recompensas y cástichs.

La base de 10 metres está dividida en quatre parts, essent ocupadas las dos del centre per la plena cimbra concèntrica de 2'5 centros de radi, apoyada en paredons tallats en ánguls entrants y sortits. Los relleus d'aquella, segons sas divisions y dimensions son aquests: 1.ª secció, columnas dels Apóstols.—2.ª Archs dels Apóstols.—3.ª Arch de Jonás y Daniel.—4.ª Arch de Abraham y Tobias.—Y 5.ª los dotse mesos.

Entrá en majors detalls, seria pasar a formar un especial article que no es d'aquest lloch y que quedaria sempre superat ab ventatja per la atinada y detinguda descripció feta en dita obra.

ALARBS DEL DESERT

La familia semítica presenta grans títols al respecte y a la consideració del filosof. A n'ella correspongueren aquellas poderosas nacionalitats de assiris, hebreus, fenicis y cartaginesos que en tanta manera contribuiren a la civilitació del mon. La meytat de la cultura europea reconeix un origen semítich més ó ménos llunyá.

Avuy en dia tres grupos étnichs, desiguals en importancia, componen los semitas. Aquestos son los israelitas, los siris y los alarbs.

Actualment s'extenen desde las costas africanas del Atlántich fins a las comarcas del Indostan, pero per tot arreu viu a prop d'altres varietats humanas que li disputan lo camp de la vida y la influencia. No es tan sols en l'Arabia ahont se la troba, sino també a l'Egipte, a la Nubia y a l'Àfrica, de l'un al altre extrém de las costas del Mediterrá, y també introduhintse en los arenosos deserts del Sahara.

Dividits los alarbs en sedentaris y errants, distingintse aquestos últims ab lo nom de beduins, professan

La religió de Mahoma, y conceptuats fisiològica y moralment, presentan rasgos y condicions molt especials.

Lo acabat dibuix del conegut artista J. Bastinos que donem en aquest número, representa un grapo de beduïns. L' alarb vagabundo, com a fill del desert, sembla una planta indígena avesada ja a n' aquella aridesa e - pantosa. Allí hont no podria subsistirhi lo fill de una altra rassa, ell hi vegeta, ferm, nervut, lleuger, indòmit, amatent al atach y may peresós ni desprevingut. Com la palmera, desafia 'ls raigs del sol y la sequedat de la terra, y sas costums enmotlladas en sa vida física, tan son senzillas com salvatjas. Actiu com lo lleó, domina desdenyosament als pobles que 'l rodejan, y res hi ha que pugua compararse a son estóich indiferentisme.

No es per olvidada la part que en la dominació islamita de la Península correspongué a n' aquesta rassa privilegiada. Dotada de un admirable enginy pera certas arts y exercicis, los alarbs contribuhiren molt a accentuar la cultura hispano-mahometana, y si avuy molts d' ells vagan melancòlics y sense recorts ni tradicions per las soletats africanas, altres, més pulits, encara recordan en las costas barberiscas y en los ports de la Palestina, que sos passats visqueren a las vorèras del Betis y del Darro.

EDUART TÁMARO.

LA DESCONSOLADA

NOVELA DE BENJAMIN BARBÉ
(Traducció de Narcís Oller y Moragas)

CAPÍTOL QUINT

*O quam tristis et afflicta
Fuit illa benedicta
Mater!...*

I

Què succehi llavors en l' interior de la diligència? Ni ho sé.

No 'm recordo sino d' un crit agut, inmens, confós, que feren a una la mare, 'ls noys, la criada, y de la trista confusió que s' esdevingué de llàgrimas y abrasadas.

D' un bot vaig pujar a mon seti. Lo majoral tancá tristament la portella, y la diligència marxá a galop.

II

Un moment avans eram vuyt; ara, ja no més que set y un cadavre.

Los plors dels noys y de la criada sofocavan lo soroll de la diligència.

La mare ja no plora; besa en silenci, tan aviat ab follia, tan aviat ab tendresa, lo rostre y 'l coll, encara calents y flexibles, de son fillet estimat.

Y jo, esparverat del silenci de la mare, l' estrenyo llarch temps entre mos brassos, li prenci la mà, y cubrintli de petons y llàgrimas li dich tot singlotant:

—Fés com los noys, plora. Deixa anar un torrent de llàgrimas demunt d' aquest cos inanimat. Plora 'l teu filló Huguet, qu' era 'l més xamós, la més estimable criatura que s' haja may vist. Plora'l. Aquestos ulls que encara 't miran no 't veuhen ja, aquestos llabis que 't somriuhen no 's badarán ja més pera somriuere't, ni pera pendre't lo pit. Ja no 't resta sino plorar! Plora'l donchs: fés com los noys; fés com jo! Pobre fillet nostre, pobre Huguet! —

Y mentres jo parlo, la mare 's desfá en llàgrimas, y jo dono gracias a Deu d' haverme fet trobar la clau de son cor.

Qué us diré? De llavors ensá, ó bé ploravam amargament, ó bé queyam en un silenci encara més dolorós.

III

En un d' aqueixos moments de silenci m' atreví a dir a la mare:

—Qué anem a fer, estimada meva? per qué seguir una ruta impossible ab una càrrega tan trista? Tornémnos-en a la terra d' hont venim; allí l' enterrarém dignament y reposará entre las cendras de mos passats. Llurs ánimas vetllarán l' ombra del nostre fillet!

—Si vols que m' enterren ab ell tornemhi ó quedemnos aquí. Mes anarmen a París deixant al meu fillet lluny, may, jamay! Jo vull endurme'l fins a París. ¿No veus qu' estich contenta de que haja mort (jay Deu, haver mort!) en la meva falda y no en lo llit? Me l' haurían arrencat desseguida; se m' haurían endut a la forsa lluny d' ell; després m' haurían privat de veure'l, y per fi me l' haurían enterrat sense dirme ho. Ah! sols pensarho m' esgarrija! Mes, aquí, mirate'l: mort y tot,

encara 'l tinch. Es mort y 'l veig, lo toco y 'l beso com avans.—

Y en efecte, l' estrenyia contra son cor y 'l cobria de besos.

—Mes—replicava jo dolsament—cóm atravessariam tota la Fransa ab semblant càrrega? Aquí qu' estem sols, ray; més en lo ferro-carril, cóm podrém amagar nostra desgracia als altres passatjers? cóm obligarlos a acceptar la companyia d' un nen mort?

—Oh! no vulgas pas persuadirme a que no puch durme'n lo meu fillet! Me matarías ó 'm tornaría boja. Per altra part, jo ho veig ben senzill: fins a Agen anirém sols en aquest compartiment de la diligència, que 'ns pertany tot sencer; en lo tren ja m' arreglaré de manera que 'l prengan per un nen adormit: ja veurás com sé dissimular mon desconort y ningú s' adonarà de res.

—Faré tot lo que vulgas; mes no crech que pugas evitar que 's descobreixe quelcom de lo que 'ns passa; y l' autoritat, no 'ns impedirà que continuém lo camí?

—L' autoritat! Quin dret té l' autoritat sobre 'l meu fill? No fa pas gayre que, viu y malalt, jo 'l portava sense témer a ningú; era tan meu com las mevas entranyas. Y ara, perque son estimat esperit l' ha abandonat, aquest cos del meu fill no será meu? Oh! nó; aixó es terrible! Primer m' arrancarían del pit lo cor, que dels brassos lo meu fill!

IV

Tot dihent aixó arribavam a Auch y comensavam a muntar la costa qu' enmena a la part alta de la vila. Lo majoral, qu' havia baixat de la banqueta, caminava al costat de la portella, per la qual nos endressava tot sovint ulladas de tristesa y curiositat.

Vaig cridarlo y li diguí:

—Majoral, tenim intenció de seguir nostre viatge a París, y voldriam ferlo sense destorb: procureu, donchs, que tant aquí com a fora ningú 'ns detinga; us ho demano: no digau un mot de lo que 'ns passa.

—Pot estar tranquil,—me respongué.

V

Al arribar a la plassa d' Auch varem desenganxar. Tothom menys nosaltres baixá de la diligència, perque haviam d' esperar quasi bé una hora.

Ab tot y la discreció recomenada al majoral, se veyá prou bé que nostra desgracia era coneguda. Jo prou procurava mostrarme seré pera desfer las sospitas; per l' entorn nostre rondavian semblants tristos que no feyan sino guaytar ab curiositat a dins del compartiment qu' ocupavam. Sobre tot las personas que venían en los altres compartiments volían darnos aixís una mostra de simpatia. Mes no per aixó sabían totas encara 'l desenllás fatal. Un senyor qu' anava en lo *coupé* ab sa familia s' atansá y 'm preguntá cóm seguía 'l nen.

—Es mort,—li responguí en veu baixa;—mes, com nos en anem a París, desitjo que no ho divulgue.—

VI

L' aspecte d' Auch redoblá nostre dolor per una associació d' ideas ben oposadas. Un' altra vegada, en 1849, haviam passat set mesos en aquesta vila; llavors no teniam més que duas fillas, duas nenas qu' eran la nostra joya y l' admiració de tothom per llur boniquesa. Lo recort d' aquesta antiga vila, embellida pe'l sol ardent del Mitjdia, era pera nosaltres a París un dels recorts més agradables. Hi pensavam sovint, y la sola esperansa de revéurela 'ns alegrava.

Ademés hi coneixiam una familia que habitava un castell d' aquells encontorns, hont haviam passat tres setmanas encara no feya un mes, ab tots nostres fills, disfrutant los plahers de la hospitalitat més agradable, y haviam convingut ab la senyora del castell que li fariam saber quan passariam per Auch, a fi de tindre 'l gust de veure'ns un' altra volta, ans de tornar a París.

Deu meu! quan lluny estavam de suposar llavors que hi passariam en circumstancias tan tristas y qué lluny estaria ella de suposar que 's trobessen sos amichs tan aprop y tan afligits! Quin cop no hauría rebut si per atzar arriba a passar per allí aquell dia y al mirar a la diligència topa ab lo semblant contristat d' algú de nosaltres! Va haverhi un moment que creguí veure realizada aqueixa casualitat. Los nens s' adonaren de que passava aprop nostre un criat d' aquella senyora y vejeren lo seu cotxe desenganxat devant de la fonda d' *Alexandre*. Ben segur, donchs, que aquella 's trobava prop y nostra malhaurada situació nos impedia cridarla, véurela.

VII

Quán llarga se 'ns feu aquella parada! Per fi varem marxar y nostre cor oprimit semblá que se 'ns aixamplava tot pensant que 'ns haviam deslliurat del primer contratemp y salvat lo primer perill.

CAPÍTOL SISÉ

*Tum complexa sui corpus miserabile nati,
Atque deos atque astra vocat crudelia mater!*
VIRGILI.

I

D' Auch a Agen, la meteixa situació dolorosa. Alternativas de plors y d' atontament.

Llavors lo dolor de la mare y mon propi dolor comensaren a distraure's un poch de son únich objecte pera recaure sobre un altre.

La segona, noya de onze anys, d' una sensibilitat esquisida y d' una intel·ligència primerenca, qu' al marxar ja no 's trobava gayre bé, comensá a inspirarnos greus temors.

Lo succehit l' afectá encara més fonament qu' a nosaltres meteixos, y lo dolor unit a son estat malicós y a sa natural impresionabilitat l' havia empitjorada.

De primer retingué sa pena ab una forsa prodigiosa, a la seva etat, a fi de no apesasar a sa mare; mes per fi, cedint a la violencia del sufriment, comensá a fer uns xiscles commovedors.

A nostres esforços pera consolarla oposava ella crits y llàgrimas sens parar. De sopte vegí que no plorava per son germanet, sino per ella meteixa. S' havia esmerat en ofegar sos singlots durant molt temps, aixó li havia produhit una opressió nervosa en las vias respiratorias y sentint que s' ofegava li assaltá l' idea de que tenia 'l meteix mal que son germá y que com ell se moriria.

—Jo 'm moro, m' ofego, me moriré com lo meu germanet!

—Nó, filla meva, no tingas por—li responguí.—Crech perfectament que t' ofegas com nos passa a la teva mare y a mi: es lo dolor que 't produheix aquest efecte; mes aixó no ofereix cap perill, cap. Pera guarirte 't bastará plorar. Plora, donchs, filla meva, plora a ton pobre germanet qu' estimavas tant! Plora'l, que ja no 'l veurás somriuere més ni fer manetas pera saludarte: son ben volgut esperit es al cel, ahont anirém tots a juntarnos y son petit cos que tenim aquí l' hem d' entregar a la terra, com lo cos d' Abel.

Al sentirme, la noya plorá molt y tots ploravam ab ella.

II

Després de molt plorar, la noya 's trová mellorada y ja respirá sens opressió.

Desde llavors, mare y jo ferem tot lo possible per evitar totas las ocasions de renovar crisis tan terribles.

La mare que fins allavors destapava constantment la cara del nen pera contemplarlo, regarlo ab sas llàgrimas y omplirlo de besos, renunciá a tan dolorosa satisfacció y no 'l destapava sino d' amagat pera mirar-lo furtivament, aguantantse 'l plor y las llàgrimas.

Per la meva part, jo m' esforçava en cridar l' atenció de nostres fills sobre 'ls objectes exteriors, parlantlosi de tot lo que veyam y d' otras cosas.

Finalment, joh bondat de la naturalesa, dolsa pera aquella etat! vegí més d' un cop esclatar la rialleta en aquellas caronas encara rojas de plorar, encara humidas de llàgrimas!

III

Quan arribarem a Agen era negra nit.

Lo cor comensá a flaquejar.

—Aném, coratje! Vosté, Elissa, baix primer, tinga conte del equipatge; jo 'm cuydaré de la familia. Nos trobarém a la fonda de Fransa... Baixeu, fills meus, y tú, pobra mare, sias la derrera; tén-te bé, lo pujador es aquí, dona'm la mà. No anirém gayre lluny; veus? a la fonda de Fransa que es aquí prop.—

Allí varem encaminarnos; los noys anavan devant, la mare y jo derrera.

Tothom nos mirava y a la mare sobre tot. Tenian, sens dubte, curiositat de veure com una pobre mare podia caminar sens defallir ab lo pes insoportable del seu fillet mort que duya en sos brassos. Y s' apartavan respectuosament pera ferli pas, las donas sentian que los genolls los hi flaquejaván devant d' ella y devant d' ella 'ls homens portavan involuntariament la mà al barret.

Veient que alguns passatjers seguían pe'l mateix cantó y sospitant que anavan també a la fonda de Fransa vaig dirlosi:

—Si venen, com sembla, a la fonda de Fransa, tingan la bondat de no descobrir nostra desgracia, perque desitjem continuar aixís fins a París.

(Seguirá)

EPISSODI DE LA BATALLA DE TETUAN

4 DE FEBRER DE 1860

LO GENERAL PRIM DEVANT DE SA DIVISIÓ Y AB LOS VOLUNTARIS CATALANS ENTRAN EN LO CAMP ENEMICH

Copia del quadre de D. Francisco Sanz, existent en lo Saló de Sant Jordi en la Diputació Provincial de Barcelona; dibuix de José Planella y Rodríguez; gravat per Perez Martínez

LA PORTADA DE RIPOLL

Inspiraume, Senyor, digué l'artista
alsant los ulls al Cel ab fé cristiana;
y al regirar del llibre sant las fullas
mentre 'l tall afinava á las escarpres,
del sol d'aquell Olimpo hont sempre es dia
sentint batre en son cap l'ardor sagrada,
la forma de las lletras modifica,
los sants versicles ab calor declama
y en un tauler d'innanimada pedra
hont la materia y 'l no res campava,
la má, al impuls del cor, relleva y vuyda
símbols, llegendas y trofeus é imatges
que, com espurnas d'una llum dispersa,
en un foco pel geni arpeggadas,
mostrantla als homes, de la vera gloria
un raig los fa arribar al fons de l'ánima.

Atura 'l pas, tu que d'aquesta porta
l'espai, indiferent á salvá avansas,
feste enderrera, descubreixte, mira:
del *Fiat* fins á tú, la rassa humana
té surt á rebre, fent retrets que 't diuen
qui ets, d'hont vens y quina fi se 't guarda.
Desde 'ls cosos angélics, que absos himnes
dels elets del Senyor la gloria cantan,
fins ahont lo fré de la eternal condemna
del rebelt esperit encant la rabia,
la bondat suma per la má del geni,
premis y cástichs volgué un jorn mostrantse,
per que al passar d'aquest portal la llinda
pugués arribar l'home al peu de l'ara,
portant al llabi las divinas notas
d'aquet cántich de pedra sublimada.

Interprétala, donchs, llegeix, desxifra...
Lo llenguatge del art es lo llenguatge
que de mons la buydor un jorn omplia
y per rey de tots éls á tu 'l alsava;
y aquet llenguatge que los sons ordena,
combina tintas y ab destresa sabia
al granítich penyal tant tost anima,
aquí 'ns convida y elocuent ens parla.
Sens lo que diu?—Fuig d'aquet mónstre horrible
que desde 'l mur amenassant te guayta;
escolta l'armonia deliciosa
que aquestos instruments fa sigles llansan;
remembra dels profetas las salmódias,
recorda dels apostols la paraula
y per la escala de Jacob dels genis,
deixa ensejar al esperit las alas.

Ah! no, no es solament aquesta mole
una fulla per l'art arrebatada
al arbre de la gloria: es l'armonia
d'un cántich celestial que despertava
un dia al geni, que volgué en la pedra
deixarne l'eco á las vinentas rasses.
No es solament de la futura imprenta
lo llibre primitiu hont consignava
lo poble antich sas tradicions vulgadas,
sa fé sencera y patriarcal usansas,
si no l'arch triomfal que al cristianisme
volgué erigir la catalana patria,
per perpetuar sa redempció gloriosa
ab rius de sanch en cent combats guanyada,
quan dava Sants al Cel, furs á las vilas,
Reys als pobles vehins, y á Roma, Papas.

Perxó pugué lo venturós artista
doná á la generació de sas estátuas
colcom del sentiment ó de la ideya
que d'aquells homes sorprengué en la cara,
y aixís, si 'l vent al passá entorn sospira
ó ab furia al riu vehí lo torrent salta,
si la sombra inquieta de las fullas
dels arbres sobre 'l mur lo sol fa batre,
tot aquet poble d'esperits y d'homes,
de mónstres y d'arcángels, mouse, parla,
lluyta, camina, salmoneja y plora,
y la vritat del pensament espanta
per que la fé fent concebí al artista
colcom del que 'n lo Génesis s'obrava,
deixáli ab lo cisell alsá una punta
del vel, que als homes l'inmortal amaga.

Mes ay! aquesta porta tant tost digne
de serho fins d'un cel, fou profanada!
Tot un torrent d'enfollonits Atilas
per ella s'abocá ab bromuls salvatges,
fent plorá á l'art y avergonyint las fúrias
que 'l geni deixá en ella simuladas,
y ara 'l just interdite de la historia

lo que fou temple ab ma de ferro ens tanca,
nega 'l batisme, l'oració rebuja
y als fills desterra del ascón dels pares!
May més los ulls, may més, veurán obrirla
y tan de bó no 'n moguí 'l vent las baldas,
per que si l'eco conseguís coneixe
als hereus dels butxins per lo llenguatge,
qui sab, ay! si del temple llensaria
Jesús als mercaders altre vegada!...

Per sort demunt la tomba del artista
tota una pila de segles hi descansa,
privantli d'anyadir á la seva obra
un relleu que castigue aquet ultratge.
Dorme en bon hora qu'ell no ha vist al ménos
del tresor que 'ns llegá la malauransa!
Dorme en bon hora 'l que d'esta obra en premi
per un arch de triomf al Cel entrava,
deixant com un cometa al seu darrera
un raig de gloria que ha durat fins ara,
y vetllin en sa tomba benivolguda
los que senten lo fret de l'anyoransa,
aquells que cercan ¡ay! entre las cendras
de la gloria y del art, del foch de patria
lo caliu esmortuht, l'última espurna,
que Deu vulga guardarnos de mals ayres.

FRANCESC UBACH Y VIÑETA

LAS LANGEMEINDES DE LA SUISSA

NINCH de cumplir, amich Director, lo compromís
que ab vosté vaig contreure, escrivint algunas
ratllas desde la Suissa, y no trobo millor assumpto de
que ocuparme que la institució tradicional més simpá-
tica que pugui haverhi, y que 's conserva encara vigo-
rosa en alguns cantons de la Suissa. Vaig á ocupar-me
de las *Langemeindes*, tan poch conegudas en la nos-
tra terra que fins lo nom vindrá de nou á molts, cir-
cunstancia que contribuirá á dar novetat á mon pobre
traball, sens cap mérit per part meva.

Molts han estat á Suissa; tothom ha sentit parlar de
las accidentacions bonicas ó grandiosas de son territori,
enclós entre cordilleras tan importants com los Alpes y
'l Jura, y regat per rius tan caudalosos com lo Rhin, lo
Ródano y 'l Tesino; los noms de la Jungfrau, del Sant
Gotard, del Sant Bernat y del Righí nos son ja quasi
tan familiars com los del Puigmal y de la Maladeta, y
ab tot y aixó lo més bonich que té la Suissa passa poch
menos que desaparebut fins pels que en un viatge d'is-
tiu recorren desde 'l Mont Blanch fins á la cascada en
que 'l Rhin se despenya en las fronteras de la Alema-
nia. Las institucions seculares de la Suissa valen tant á
lo menos com sas maravellas alpinas, puig que ellas
son las que la converteixen en lo verdader oássis de la
vella Europa.

Y si la Suissa es per sas institucions tranquilas y or-
denadas l'oássis d'Europa, las *Langemeindes* forman
l'oássis de la Suissa.

La *Langemeinde* es la forma poética de la democra-
cia tradicional, y constituheix en Suissa un verdader
poema. Son origen se pert en las boyras de la historia,
puig que en documents dels sigles XIII y XIV se parla ja
d'aquestas reunions al ayre lliure com d'una institució
heretada d'antecessors llunyans y regida per usos y
consuetuts d'olvidats orígens. En lo período heróich
de la Suissa tot lo pes de aquellas lluytas, tan geganti-
nas com los llochs en que 's desénrotllavan, aixís com
tota la gloria de aquells combats homérichs en que un
grapat de montanyesos feyan recular de sas valls neva-
das als exercits més poderosos de la época, requeya da-
munt de las *Langemeindes*. Quan un perill amenassa-
va á la petita patria, lo mateix quan algun abat volia
pendres drets que no tenia que quan un emperador in-
tentava subjectar als quasi microscópichs cantons que
formavan la primitiva aliansa, homes y donas, vells y
joves, se reunian al ayre lliure entre penyas y timbas,
y al compas del remor de sas cascadas y del terratrémol
de las avalanxas, qui més hi sabia més hi deya, y la
resolució que allí 's prenía 's portava á cap ab la ener-
gia propia d'un poble que mereixia ser lliure, no fos
sinó pels sacrificis que feya per conservar sa llibertat.
En aquellas *Langemeindes* discutian y votavan tots los
que tenian més de catorze anys, en qual edat considera-
van que 'ls noys eran ja homes.

La institució tradicional se conserva avuy en quatre
dels vintidos cantons suissos, y com que d'aquestos
quatre n'hi ha dos que están dividits en mitjos can-
tons, resulta que anyalment se reuneixen sis *Langemeindes*.
Segons las constitucions dels cantons de Uri y
de Glaris y dels mitjos cantons d'Appenzell, interior
y exterior, y del Unterwald, alt y baix, lo poder legisla-
tiu resideix en tot lo poble reunit en *Langemeinde*.

Allá á darrers d'Abril ó primers de Maig, en lo diu-

menge designat per la Costum, se reuneixen las *Langemeindes*.
La época es-la més á propósit. Allavoras ha
ja passat lo rigor dels frets; la naturalesa comensa á
vestirse de primavera, tots los habitants que han de
reunirse son encara en las valls, esperant la arribada
del istiu, y per consegüent á tots los ve be acudir á la
cita, desde la qual s'en puján á las alturas alpinas ab
sos remats, ab la tranquilat del que deixa arreglats
tots los assumptos de casa seva.

Al arribar lo dia senyalat, lo país en massa acut al
lloch tradicional en que ha d'exercir sa soberanía.
Los electors ó ciutadans actius, que son avuy tots los
que han cumplert los divuyt ó vint anys, segons los
cantons, se fican al rotllo ó *ring*, com ells ne diuen.
Las donas y las criaturas se quedan fora, pero no dei-
xan de pendre una part activa encara que indirecta en
las deliberacions y decisions, ab sas miradas, ab sas
actituts y fins ab sos aplausos y crits d'alegría quan los
assumptos d'interés se resolen á gust de tothom. Allí
's presenta en tota sa magestat la soberanía de un po-
ble lliure. Quan las mans de la meytat més un s'alsan
—que alsant las mans es com se fan totas las elecciones
y votacions en las *Langemeindes*—lo decidit es lley del
país, que tothom acata, y més ferma que molts de las
que 's fan ab ostentós aparato en los luxosos palaus
legislatius de las nacions poderosas.

He dit que las criaturas quedan fora del rotllo perque
tal es la regla general. Hi ha no obstant una excepció,
puig en las *Langemeindes* de Glaris s'observa una costum
especialíssima respecte d'ellas. Allí, no sols se las
deixa entrar al rotllo, sino que tenen destinat un siti al
voltant de la tribuna del Laudanman ó president, y des-
de allí escoltan y callan. Lo ciutadá de Glaris, á qui
dech aquestos datos, m'explicaba que may ha vist que
'l *Laudanman*, ni cap altra autoritat, hagués de renyar
may á la gent menuda, que ompla sempre de gom á
gom la tribuna, encara que la reunió duri molts ho-
ras, y mitj entusiasmat y mitj conmogut, afegia las se-
güents paraulas, que valen la pena de ser transcritas.
«Alli—deya—los que demá han de ser ciutadans lliures,
escoltan las deliberacions dels seus pares, aprenen ab
son exemple, y gratantse las tradiccions nacionals en sas
tendras inteligencias, van disposantse á sostenirlas al
arribar á la edat de ser membres actius y d'exercir la
soberanía. Gracias á n'aqueixa costum—va acabar—
conservem encara la *Langemeinde* en un cantó com lo
de Glaris, que conta mes de vuit mil electors, que no
son pastors ni gent senzilla com en altres, sino indus-
trials avesats á la vida moderna en sa majoria, y dels
quals son poquissims los que deixan de pendre part en
las grans reunions legislativas.»

Respecte als forasters y extrangers, no sols se 'ls per-
met presenciar las *Langemeindes*, sino que en molts
d'ellas lo president los convida á formar part de la co-
mitiva oficial y 'ls dona assiento en son estrado.

Un quadro tan grandios com lo d'un poble que no
permet que ningú mes que ell mateix li dongui lleys,
reclamaba un march adequat, y van saber trobarlo los
suissos. Tots los sitis en que 's reuneixen las *Langemeindes*
son dignes d'ellas.

Lo lloch en que 's reuneix la del mitj cantó del alt
Unterwald es imponent. A bastanta distancia de la capi-
tal, que es lo poblet de Sarnen, s'alsá un turó que prop
del cim fá un gran replá natural que domina tota la vall
y te per respaldo grans crestas alpinas cubertas sempre
de neu. En aquell replá hi havia estat edificat lo castel-
l dels batlles del imperi, fins que en 1808 van lograr
los montanyesos pendrel y cremarlo, conquistant ab
son esforç sa independéncia. Allí ahont la tradició diu
que s'alsaba la torre mes alta del castell, s'alsa avuy
lo estrado desde 'l qual lo Laudanman dirigeix la *Langemeinde*.

La del altre mitj cantó se reuneix en un siti real-
ment campestre y atractiu. A un quart llarch d'Stans
hi ha un verdader foro rústich. Quatre llarchs pedris-
sos de granit dels Alpes forman un gran rectángul. Al
bell mitj d'ell s'alsa un estrado de pedra pera las au-
toritats; al un cap hi ha l'estrado dels *Ugiers* del can-
tó, y tot al voltant una gran munió de nogueras cente-
narias forman al rotllo ó clos un toldo túpit de fullam,
que resguarda dels raigs del sol als reunits.

La del cantó d'Uri te lloch en un siti mes grandios
encara que la del alt Unterwalden, puig que s'enfila al
mitj dels Alpes. A una hora de distancia de la capital,
Alfort, y en un prat sempre vert, dominat per una mu-
ralla de rocas espadadas coronadas de pibets, que 'ls
mes vells no han vist creixe, y devant del qual s'alsan
per damunt dels núbols, turons y agullas graníticas, de
las quals se despenyan cascadas y avalanxas, puján
cada any á ocuparse de la cosa pública los ciutadans
d'aquell cantó, que la tradició designa com á patria de
Guillerm Tell, de la mateixa manera que hi pujaban
sos avis siscentos anys enrera. Las del cantó de Glaris y
dels mitjos de Appenzell se reuneixen en una de la
plassa de sas capitals respectivas.

Si tals son lo quadro y lo march de las *Langemeindes*,

los detalls corresponen a un y altre. Totes son presididas per lo *Laudanman* ó president del cantó, rodejat de las demás autoritats, que en moltes d' ellas hi van formant comitiva, y de gran cerimonia, ab sas capas negres y precedits pels ugiers ab trajos característichs en que dominan los colors del cantó. Lo *Laudanman* ostenta la espasa de la llei y en ella s' apoya al dirigir las discussions. En l' Appenzell exterior, qual *Lansgemeinde* es la mes numerosa, tots los ciutadans s' hi presentan vestits de negre y ab una espasa com á distintiu d' electors, si be que alguns la supleixen per un sabre militar ó un ganivet de cassa. En aquest mitj cantó, lo dia de la reunió legislativa coincideix ab lo del aniversari de la independència y es de festa nacional per consegüent. En totes las vilas, poblets y masias se saluda ab salvas, y á so de pifres y timbals se convoca als electors, que no cabent en la plassa han d' espargirse per los carrers que hi donan, y fins alguns s' enfilan á las teuladas. Ab tot y aixó las votacions se fan ab lo major ordre, en la forma que explicaré en lo següent article.

Y aquí poso punt final al present, que es ja massa llarch, deixant per un segon lo acabar de dar idea de la gran institució suïssa, que ve conservantse á través dels sigles y á pesar de las grans vicissituds perque ha atravesat lo pais.

V. ALMIRALL.

LO CANT DEL ROSSINYOL

«... el tímido ruiseñor, que esperaba la escasa luz para cantar sus amores, rompía con dulces gorjeos el silencio y las sombras de la noche...» (JOVELLANOS.)

¡Sabeu que diu, nineta—en mitj del bosch ombrívol, ocult entre 'l fullatge,—cantant lo rossinyol?
¡Sabeu qué diu, qué plora,—qué conta, que remembra ab tantas harmonias—l' enamorat cantor?
En mitj d' una nit fosca,—perduda en lo silenci, m' estava jo pensivol,—desvariejant, pot ser: de sopte, un cant escolto,—y á aconortam' arriba de son ressó blaníssim—l' indefinit accent.

¡Oh, quí pogués pulsarne—la cadenciosa lira de los antichs poetas—trovayres catalans!
com ells ara aniria—portant nua la testa, recorreguent cabanas—y trepitjant palaus, y á tots, á tots diria:—Veniu á mi; escolteume:
¡Ojats! del amor mártir—soch jo lo trobador;—y arreu amollarian—mos ara aixuts y erts llabis, ab ritmica cadencia—lo cant del rossinyol!

Quan tot lo mon descansa,—quan tot, dormint, reposa y sembla més inmensa—la inmensitat dels cels, llavors un' au desperta's—del son que disfrutava, y en mitj d' aquell silenci—sos cants dedica á Deu: la mar, al escoltar-la,—corra á amansir sas onas, lo vent abat sas alas,—s' apaga tot rumor, y pera no interrómpra—piadosament s' aturan la fulla que vol caure,—las ayguas de las fonts.

¡Oh, qu' armoniosa y grata—per los espays ressona la dolça cantarella—del misteriós aucell!
Sa plácida cadencia—adorm del mon las penas, subjuga, vents, domina—la verinosa serp, fa caure desmayada—la flor senzilla y tendre, detura, embadalintla,—la lluna en lo seu curs, torna en coixins las pedras—y als nins qu' en lo bres dormen tot sonriguent fa creurels—que un ángel canta al lluny.

Y aquella veu que sola—s' enlayra dolça y trista ne parla al cor y á l' ánima—com cant de serafins dibent al un: «¡Estima!—que amar es ton destino,» y á l' altre: «¡Sigas pura—com purs son mos sospirs!»
Llavors dels ulls del home—relliscan duas llágrimas més que la fel amargas,—brusantas com lo foch; y ab ellas purifica—del cor lo santuari, y ab ellas alleugera—lo pes de sos dolors.

Per 'xó quan á mi arriba—la trista veu plorosa que l' amor meva exhala—llensantla en los espays perque fins á mi vinga,—portada d' eco en eco, sols pera preguntarme—si encara la sé amar, esmento l' armonia—del trovador dels boscos y esbrino de sas notas—las del accent més dols, per dir á l' amor meva: «¡Oh, sí! jo t' am' encara; ¡Jo t' am', perque 'm recorda—lo cant del rossinyol!»

JOSEPH M.ª VALLS Y VICENS.

18 d' Abril de 1875:

LA REAL JUNTA DE COMERS DE CATALUNYA (I)

UNA de las corporacions més benemérites y que més se ha distingit fentse mereixedora de la major consideració y respecte, per son desitj de procurar lo foment de la marina, del comer, de la fabricació, de las arts y de quants elements forman la riquesa pública y lo progrés intelectual, fou sens dupte la antiga y tradicional *Real Junta de Comers de Catalunya* que tant treballá per lo adelantament y millora de nostre Principat.

(1) Motiva la publicació d' aquestas sencillas apuntacions históricas, lo desitj de manifestar nostre entusiasm y veneració vers un Institut que tant se desvetllá pera la prosperitat de nostre terra.—Actualment no está constituída la característica Junta de comers.

Desde los más remotos temps va tindrer gran importancia lo comer de Barcelona, y la flota que sortí de Cesàrea en lo segle iv y aportá á nostre port ab los Sants Cugat y Felix, lo elogi que Fest Avien fá de la ciutat, dibentli *amœna sedes ditium*, y lo temple que 'ls barcelonesos consagravan á Neptuno (2), com deitat tutelar de la marina, proban la antigüetat de la importancia comercial de Barcelona, que en lo segle xii era ja un port obert á totes las nacions llavors conegudas, com ho testifica Benjamí Tudela, que al parlar de nostre ciutat, en lo volúm segon de sos viatjes, escrit en 1150, diu que la població marítima encara que de rescinto limitat, es pulida y hermosa, molt freqüentada de negociants y mercaders de tots los païssos, com grechs, pisans, genovesos, italians, egipcis, tiris y altres asiátichs.

Atent a la importancia que en lo segle xiii havia obtingut lo cos de comerciants, quant en Febrer de 1257 se creá lo Gran Consell municipal, per privilegi de don Jaume I, se designaren vint y sis plassas en lo Consell, en representació del comer, que més tart se aumentaren fins á trenta y dos, y en 1415, D. Alfons V ordená que dels cinch cárrechs de Consellers, que eran anuals, se assignés lo tercer á un negociant, en representació del Cos de Comers.

En 1258 existía ja lo *Consell dels prohoms de la mar*, los quals formaren unas ordenansas que contenian 21 articles, autorizadas y confirmadas per la Real cédula que expedí D. Jaume I, en 25 de Setembre del any citat, havent sigut aquestas ordenansas lo primer Códich mercantil escrit que se ha conegut y que ha servit de base perá la redacció dels succesius; y en 1279 tenia Barcelona, autorizada una *Junta de práctichs* que dirigian los negocis marítims, segons varias reglas, que serviren després pera la creació primitiva del *Consulat de Valencia*, establert per D. Pere III en 1283, componentse son reglament de 252 capitols.

Encara que no hi ha dupte sobre la antigüetat del govern de Barcelona pera las negociacions marítimas, citarém alguns documents en proba d' aquesta aserció.

Don Pere III, en 20 de Juliol de 1279 expedí un preséti concedint als comerciants la facultat d' elegir dos individuos, d' entre los que formavan lo *Cos*, pera Procuradors ó Judges administradors de la contratació y foren los dos primers D. Pere Prunés, y D. Guillem Lull, segons nomenament de 5 de Desembre de 1279, y en lo Arxiu municipal se troban dos llibres que tenen per titol *Bolsa de Consells, ordinacions y letrers* (1301 1303 y 1326, 1327) en los que se califican als expresats Judges ab la denominació de *Consuls de la mar*. Don Pere IV, en 23 de Mars de 1347 concedí lo establiment del *Jugat del Consulat de la mar*, y declará que lo magistrat municipal devia conservar la prerogativa de nomenar los dos consuls, com una confirmació de que lo magistrat consular de la Llotja era part del Consell municipal.

Lo *Consulat de la mar* fou objecte de molt respecte y consideració, gosant de varis privilegis Reals que 's promulgaren pera facilitar la expedició del negoci, y afirmá y aumentá tant sa autoritat que entengué en totes las causas mercantils y marítimas en qualsevol part de Catalunya. Ja en 27 de Septiembre de 1354 declará lo Infant D. Pere, que la jurisdicció dels Consuls comprenia totes las embarcacions y cosas que 's trovessen en la platja de Barcelona y dins la mar de son imperi; y en 26 de Juliol de 1380, D. Pere IV doná una Real cédula ordenant que no se admittessin recursos de las sentencias donadas per lo *Consulat*, y que las sentencias del Judge de apelacions se devian mirar com sentencias del mateix rey ó de son successor. La Real concessió donada per lo rey D. Martí en 1401, la ampliació que á aquest important diploma promulgá D. Alons V en 1424, la sentencia contra lo Tribunal del almirantazgo á favor del *Consulat* en 31 de Juny de 1425, la declaració á favor tumbé dels Consuls en 16 de Mars de 1444, y per últim lo privilegi otorgat per Ferran II en 17 de Maig de 1510, concediren al *Consulat de Barcelona* la jurisdicció primitiva respecte á qualsevol jutge ordinari y los plets en primera instancia no eran avocables ni en la mateixa audiència.

La *Junta de Comers* va deixar de existir en 1714 quant després d' un combat de trenta horas ab las tropas de Felip V, lo poble vegé desapareixer sa llibertat, sos furts y sos privilegis, quedant en poder del Rey lo dret de periatje (3), que concedí á la *Junta* D. Juan I, y la casa

(2) Campmany no dupte en assegurar que 'l indicat temple fou la iglesia parroquial de S. Miguel.

(3) *Imperiatje* ó *senyoreatge*, es lo propi nom del dret que vulgarment se 'n diu *periatje*, de origen antiquíssim. Barcelona era una de las ciutats privilegiadas en los temps gòtics, y son comer conservá lo domini sobre 'l mar de son districte, y per consegüent tenia un imperi, en los barcos que fondejavan en son moll, als quals podia

Llotja fou destinada pera servir de quartel als regiments de suïssos. Lo comer catalá atravesá una época de decadencia que va amortiguá sa activitat passada y se olvidaren los temps de gloria y d' esplendor.

Al sentarse en lo trono de la nació espanyola D. Fernando VII se ocupá inmediatamente de proporcionar la pau als pobles, y desitjant que lo comer en Catalunya tornés á alcansar lo lloch que havia obtingut avans del reinat de son Pare D. Felip V, y volguent lo perfeccionament de las manufacturas y desarrollo de la agricultura, publicá en 16 de Mars de 1758 una Real cédula manant lo establiment en Barcelona de un *Cos de comerciants*, de una *Junta de Comers* pera atendre al foment mercantil y als assumptos gubernatius y un *Consulat* pera determinar lo contenciós; va ordenar que 's posés á disposició de la Junta lo dret de *periatje*, y va fer donació expressa de la *Casa Llotja de la mar*, resolucions confirmadas en 24 de Febrer de 1763 per don Carlos III, reconegudas en 1797 per D. Carlos IV y ampliadas en 1816, per D. Fernando VII.

Ab motiu de la publicació en 30 de Maig de 1829, del actual Códich de Comers, se dissolgué lo antich *Consulat*, constituintse lo *Tribunal de Comers*, que actuá fins poch temps després de la revolució de 1868, y en la actualitat los tribunals ordinaris entenen ab los asuntos y qüestions mercantils.

La *Real Junta de Comers de Catalunya* va esser un dels instituts que més han honrat á nostra terra, puix sempre 's demostrá entusiasta per tot quant se referia á la il·lustració y á la prosperitat industrial. Moltes eran las cátedras (4) públicas y gratuïtas que tenia establertes, y pera estimular als alumnos oferia premis y distincions als que s' en feyan mereixedors en los examens anuals que 's verificaban. A més pensionavan en las principals escolas nacionals y estrangeras á estudiosos joves pera que perfeccionessin sos coneixements, especialment en las bellas arts, ó ciencias naturals, publicá interessants memorias sobre determinats assumptos mercantils, fabrils y agrícolas y en una paraula, era modelo de activitat y zel á favor dels interessos morals y materials del país, y se deu repetir lo que acertadament manifestá un distingit escriptor, referintse á la expressada Junta: «fou un astre benéfich pera lo comer, las arts y las ciencias.»

P. COMPANY Y FAGES

NO 'M DIGAU LO SEU NOM

(QUADRO ÍNTIM)

LA persona que jo he estimada més en ma vida, no es aquell germá tan jove y tan altiu que en son juvenil orgull somriu al contemplarme y que á cada instant me repetia que no se necessita estimar á ningú quan se estima á un germá.

Tampoch es aquell que plé de una idolatria ardenta y pura preferia un somris á tots los plahers de la gloria; que hauria donat son primer llorer per una rosa desflorada per los meus llavis, y que poetisant la vida en un somni de amor, me feu conèixer qu' era hermosa y que tenia quinze anys.

Lo que jo he estimat més en lo mon, no l' he vist jamay; lo seu nom encara no l' he sentit, no he estret la seua má sobre mon cor, é ignoro si sas miradas son de resignació ó desconfort.

Pero ell se descobrí en una nit de llágrimas y de trasps, en la que un' ánima hermosa y pura, cansada dels sofriments de la vida, partí á reunirse ab las ánimas que gosan en lo cel, y confiá als sers que habia estimat sobre la terra son recort y l' encárrech de la oració.

Era una nit fresca, brillant y perfumada de suaus emanacions, una nit en qual sens dubte hi habia moltes festas campestres y amors felissos!... Una d' aquelles nits en que l' ayre es tant pur com ma verge y en las que es tant dolça la vida, que no deuria esser profunda per l' imatge de la mort. Y no obstant, l' ángel exterminador se incliná sobre un punt del univers!... Un sospir ressoná en l' espay. En est instant mateix cridí á la meua mare; pero la meua mare ja no 'm respongué!! Llavors un ser desconegut aclaparat per las angúnias del dolor teixia d' amagat una corona de penaments y la penjava en la primera branca que s' estenia sobre la tomba de la meua mare.

Imposar dret sobre tots los gèneros que se introduhian per mar, á fi d' emplear son producte en be y prosperitat del comer de la provincia.

(4) Ensenyansas en la Escola sostinguda per la Junta de comers: Náutica, Arquitectura naval, Matemáticas, Física experimental, Química aplicada á las arts, Taquígrafia, Economía política, Idiomas, Cálcul, Geometria, Agricultura, Botánica, Dibuix, Pintura, Gravat, etc., etc.—En 1851 lo Govern prengué á son cárrech las Cátedras, que va deixar de sostenir en 1869, en que se 'n encarregá la distinguida Exma. Diputació provincial.

Jo vaig robar esta corona, la besí y no valguí saber res. ¡Quina necessitat tenia de saber! ¡Ah! sens dubte, qui allí la depositá volgué ferme comprendre que las fórmulas y paraulas del mon son molt inferiors á la intimitat de las tombas, y que no debia profanar un desitj curiós lo misteri de tan senzill homenatge.

Sempre que alguna época simbólica ó alguna ocasió solemne, me conduhia á la tomba de la meua mare, trobava una corona, trist y piados testimoni de un acte constant, una corona sempre fresca y diferenta penjada en la mateixa branca, desfellantse sobre lo fúnebre marbre, enbaumasat l'estret estatje del repós; pero sense nom, sens emblema, sense cap senyal: pero sempre manifestant ser l'expressió d'un recort, d'un dolor que jamay se mitiga.

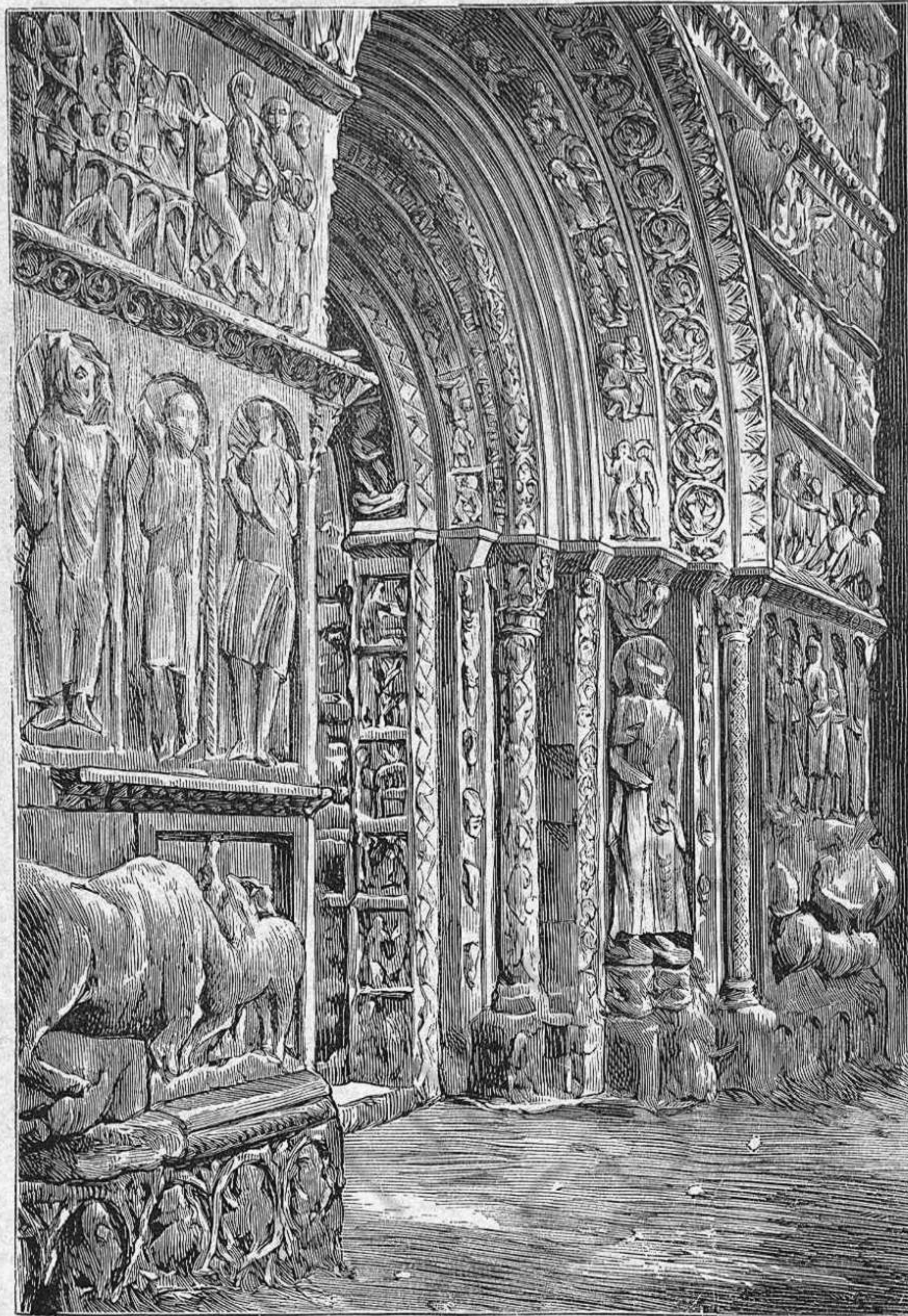
Ja sia que exaltat per un excés de tristesa, anés á demanar valor als sagrats restos de la meua mare, quan lo mon havia rebujat las mevas llágrimas ó destruït mas esperansas; ja que pera celebrar un trist aniversari anés á regar ab las mevas llágrimas l'arbre que creixia al peu de la tomba de la mare mia, sempre trobava una corona que precedia á la meua.

Tribut de llágrimas y de flors, recort de un cor que estimava lo que jo estimava y que sesava pe'l mateix fi.

Si alguna volta, massa conmoguda de aquesta cita sepulcral, intenti definir aquell ser associat á mas penas, res vaig trobar que 'm demostrés sa presencia. Vaig examinar l'herva que ell havia degut trepitjar; pero jamay poguí trobar la senyal de sas petjadas.

Per tot arreu religió, silenci, misteriosa simpatia, poder invisible que conjuminavan ab lo modo de sentir del cor meu.

¡Qui vulla que sias, ser de llágrimas y de bondat, angel de dol y de

PORTA MAJOR DE L'IGLESIA DE SANTA MARÍA DE RIPOLL

amor, amich generós, prossegueix desconegut, perque no necessitas de nom ni atractius per estimarte mellor.

Creació de pesars y de recorts, te crech superior á tots y te consagro tota l'admiració y regoneixement de que ma vida es capás.

Si fosses un vellet que la va veure hermosa en sa joventut, y que, sotmés á la irresistible seducció de sas gracias y sos talents vens á depositar sobre sa tomba lo tribut de un antich recort, jo l'estimo com un pare. ¡Oh! Si pogués tindret entre los meus brassos, refrescaria ab mon alé tan morat front, sostindria tos passos vacilants y ma alegria fora sostenirte entre mos brassos pera que descansessen tos peus.

Si fosses un jove que vas rebre sos dorsos y virtuosos concells y que essent ta vida encara ignoscenta y pura, anavas á confiarli las tevas ilusions y tas primeras llágrimas, sempre quan necessitavas una mare indulgent ó una germana carinyosa, jo t'estimo com un amich, com un germá.

Si fosses una dona que compartís sas penas, que la va veure dolsa y senzilla en la prosperitat, sublim y forta en la desgracia, que la senti parlar dels seus fills, que la va veure somriure en mitx de sa agonia pera dissimular sa próxima mort, vina ab mí, jo apoyaré lo meu cap soore lo teu pit, te diré mare y ploraré ab tú.

Pero no; *no me digau lo seu nom*, si es que alguna altra volta lo haveu vist vessar una llágrima misteriosa, si lo haveu trobat al neixer l'aubada recorrent lo cementiri, ó si en una nit omnívola y melancólica l'haveu sentit cridant un nom que ja may més responderá.

No me digau lo seu nom si lo haveu conegut, perque seria quebrantar la simpatia de la tomba. No vull saberho ara, la meua mare m'ho revelarà algun dia en la posada dels justs.

FRANCESCH FAYOS.

ALARBS DEL DESERT